HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

גמ' מ"ט רב ביבי אמר גזירה שמא ימחוק אביי אמר [א]גזירה שמא יקרא בשטרי הדיוטות מאי בינייהו א"ב דכתב אכותל ומידלי למ"ד שמא ימחוק לא חיישינן ולמ"ד שמא יקרא חיישינן ולמ"ד שמא ימחוק ניחוש שמא יקרא ותו לשמא ימחוק לא חיישינן א)והתניא ב)לא יקרא לאור הנר ג)ואמר רבה אפי' גבוה שתי קומות אפי' גבוה שתי מרדעות אפי' עשרה בתים זה ע"ג זה לא יקרא אלא איכא בינייהו דכתב אכותל ומיתתי למאן דאמר שמא ימחוק חיישינן למ"ד שמא יקרא לא חיישינן גודא בשטרא לא מיחלף ולמ"ד שמא יקרא ליחוש שמא ימחוק אלא איכא בינייהו דחייק אטבלא ואפינקס למ"ד שמא ימחוק לא חיישינן למ"ד שמא יקרא חיישינן ולמ"ד שמא ימחוק ליחוש שמא יקרא וכ"ת טבלא ופינקס בשטרא לא מיחלף והתניא ד)מונה אדם כמה מבפנים וכמה מבחוץ וכמה מנות עתיד להניח לפניהם [ב]מכתב שעל גבי הכותל אבל לא מכתב שעל גבי טבלא ופינקס היכי דמי אילימא דכתיב מיכתב מ"ש הכא ומ"ש הכא אלא לאו דחייק וקתני מכתב שעל גבי הכותל אבל לא מכתב שע"ג טבלא ופינקס אלא לעולם דכתב אכותל ומידלי ודקא קשיא לך דרבה דרבה תנאי היא דתניא [ג]מונה אדם את אורחיו ואת פרפרותיו מפיו אבל לא מן הכתב ר' אחא מתיר מכתב שעל גבי הכותל היכי דמי אילימא דכתיב מתתא ליחוש שמא ימחוק אלא לאו דכתב ומידלי וש"מ דרבה תנאי היא ש"מ והני תנאי כהני תנאי דתניא ה)[ד]אין רואין במראה בשבת ו)רבי מאיר מתיר במראה הקבוע בכותל מ"ש הקבוע בכותל דאדהכי והכי מדכר שאינו קבוע נמי אדהכי והכי מדכר הכא במראה של מתכת עסקינן וכדרב נחמן אמר רבה בר אבוה דא"ר נחמן אמר רבה בר אבוה [ה]מפני מה אמרו מראה של מתכת אסורה מפני ז)שאדם עשוי להשיר בה נימין המדולדלין תנו רבנן ח)[ו]כתב המהלך תחת הצורה ותחת הדיוקנאות אסור לקרותו בשבת [ז]ודיוקנא עצמה אף בחול אסור להסתכל בה משום שנאמר 1אל תפנו אל האלילים מאי תלמודא אמר רבי חנין אל תפנו אל מדעתכם: מפיס אדם עם בניו וכו': עם בניו ועם בני ביתו אין ועם אחר לא מאי טעמא כדרב יהודה אמר שמואל ט)דאמר רב יהודה אמר שמואל [ח]בני חבורה המקפידין זה על זה עוברין משום מדה ומשום משקל ומשום מנין ומשום לווין ופורעין ביו"ט

וכדברי

גמ' מ"ט. אבל לא מן הכתב: שמא ימחוק. מן האורחין. שיראה שלא הכין להם כל צרכם ויתחרט שזימן יותר מן הראוי וימחוק מן הכתב כדי שלא יקראם השמש: כל הני שמא יקרא בשטרי הדיוטות של מקח וממכר קאמר (א): **דכתב.** מניינא אכותל בדיו: **ומידלי.** שאינו מגיע לשם למחוק: (**אפילו גבוה.** שאינו מגיע לשם למחוק): **אפילו גבוה.** שאינו מגיע שם להטות הנר אסור דהואיל ונמוך אסור גבוה נמי אסור שלא תחלוק: **ומיתתי.** שנמוך ויכול להגיע שם ולמחוק: **ולמ"ד שמא יקרא.** היכא דליכא למיחש לשמא יקרא ליחוש לשמא ימחוק: **דחייק.** בסכין בתוך העץ בטבלא שאין נוחה למחוק ואדהכי מדכר וליכא למיחש למחוק: **גודא.** כותל: **פינקס.** כעין לוחות של סוחרים(י): **כמה בפנים וכמה בחוץ.** את מי ומי אושיב בפנים במקום המכובד ואת מי ומי אושיב בחוץ שאינם כל כך ספונין: **אבל לא מכתב שעל גבי טבלא ופינקס.** דגודא בשטרא לא מיחלף אבל טבלא ופינקס מיחלף: [**דכתיב מיכתב.** כתב של דיו]: **אלא לעולם דכתב אכותל ומידלי.** שאינו יכול למחוק ולשמא יקרא לא חיישינן דגודא בשטרא לא מיחלף. ודקשיא לך דאע"ג דמידלי ליתסרי כדרבה דאמר גבי נר אפילו י' בתים: **דרבה תנאי היא.** דאיכא דחייש לשלא תחלוק באיסור שבת דרבנן ואיכא דמפליג: **ליחוש לשמא ימחוק.** דהא ר' אחא כותל דוקא נקט ואי מתתי מה לי כותל מה לי אגרת: **אין רואין במראה.** מירואיי"ר. לפי שהרואה במראה אינו צריך אלא לתקן שערות ראשו וזקנו הלכך חיישי' שמא יראה נימין המדולדלות שאינן שוות עם שאר השער (כ)ויגלחן: **דאדהכי והכי.** שילך להביא תער או מספרים: **מדכר.** שהוא שבת: **של מתכת.** שאינו צריך להביא מספרים שהיא עצמה מגלחת השער: **כתב המהלך תחת הצורה ותחת הדיוקנאות.** כגון בני אדם המציירים בכותל חיות משונות או דיוקנות של בני אדם של מעשים(ל) כגון מלחמת דוד וגלית וכותבין תחתיה זו צורת חיה פלונית וזו דיוקנית פלוני ופלונית: **אסור לקרותו בשבת.** שמא יקרא בשטרי הדיוטות: **אל מדעתכם.** אל אשר אתם עושים מדעת לבבכם וחלל שלכם. אלילים לשון חללים: **עם בניו ובני ביתו אין עם אחר לא.** מדלא תנא ומפיס על המנות: **משום לווין ופורעין.** דגזור בהו רבנן שמא יכתוב: **המקפידין.** שאין מוחלים ומוותרין זה לזה:

וכלדברי

ולמ"ד שמא ימחוק ליחוש שמא יקרא. ולא מסיק אדעתיה גודא בשטרא לא מיחלף: **בשטרי הדיוטות.** פי' בקונט' של מקח וממכר ולעיל בפרק כל כתבי (דף קטז: ושם) פירש איגרות השלוחות למלוא חפץ: **אלא איכא בינייהו דכתיב אכותל ומתתאי.** ולא ידענא אמאי נקט מתתאי כיון דס"ד דכ"ע אית להו דרבה: **אילימא דכתיב מיכתב מ"ש הכא מ"ש הכא.** פירוש תרוייהו יהא אסור שמא ימחוק: **לעולם דכתב אכותל ומידלי ודקשיא לך דרבה דרבה תנאי היא.** לפירוש הקונטרס נ"ל דהשתא דמוקי לה דכתיב אכותל ומידלי למ"ד שמא ימחוק איכא דאית ליה דרבה ולמ"ד שמא יקרא לית ליה דרבה והשתא מיבעיא לן למימר דבדרבה פליגי תנאי כי היכי דפליגי אמוראי דהכא ובריית' קמייתא מיתוקמא שפיר דכתיב מכתב אכותל ומידלי דכולהו אמוראי גודא בשטרא לא מיחלף וקשה לפירוש זה דהשתא לא הוה פלוגתייהו כדהוה מוקמת לה מעיקרא למאן דאמר שמא ימחוק לא חיישינן למאן דאמר שמא יקרא חיישי' וה"ר פורת פירש דאביי ורב ביבי תרוייהו לית להו דרבה דפליגי בכתב אכותל ומידלי למאן דאמר שמא ימחוק לא חיישינן כיון דמידלי ולית לן דרבה ולשמא יקרא נמי לא חייש קסבר גודא בשטרא לא מיחלף ולמ"ד שמא יקרא חייש דקסבר גודא בשטרא מיחלף[א] ואביי לא הוה מוקי פלוגתייהו דרבי אחא ורבנן (ב) כרבה דא"כ ר' אחא ע"כ לית ליה דאביי דשרי בכותל אלמא קסבר גודא בשטרא לא מיחלף וא"כ כמאן סבירא ליה דאפילו רבנן לא פליגי עליה דר' אחא אלא משום דאית להו דרבה וגזרינן שמא ימחוק אלא הוה מפרש אביי דכ"ע לית להו דרבה ולא חיישינן לשמא ימחוק במידלי ובגודא בשטרא מיחלף פליגי[ב] והא דקאמר ש"מ דרבה תנאי היא הו"מ למימר ודאי לכ"ע לית להו דרבה כדמפרש לאביי אלא דלא מצי למוכח הא בהדיא ולהכי קאמר דתנאי היא וליכא לאקשויי לרבה[ג] והא לא מצי למימר דפליגי (ג) בחייק מיחק רבי אחא ורבנן ובגודא בשטרא מיחלף פליגי אבל כ"ע אית להו דרבה משום דסברא הוא כיון דחייק ואיתא נמי בכותל פשיטא דבהא לא הוי אמרי רבנן דגודא בשטרא מיחלף וצריך לאוקמא השתא ברייתא דלעיל[ד] דחייק מיחק למאן דסבר גודא בשטרא מיחלף[ה] וקשה קצת לפירוש זה דה"ל למימר דכ"ע (ד) לית להו דרבה ואביי ורב ביבי בגודא אי מיחלף בשטרא פליגי: **ודיוקני עצמה אף בחול אסור.** נראה דבשויה[ו] לשם עבודת גלולים אמר[ז] אבל (ה) לנוי מותר כדמשמע מבנן של קדושים דלא הוו מסתכלי בצורתא דזוזא (ע"ז דף נ.) מכלל דאחריני הוו מסתכלי(מ): **בני חבורה המקפידין זה על זה עוברין משום משקל ומשום מדה ומשום מנין.** פירוש לפי שמקפידין זה על זה עוברין אפילו על מה שאין שאר בני אדם עוברין משום מדה כדאמרינן בבילה (דף כט.) יכול אדם לומר לחבירו מלא לי כלי זה אבל לא במדה פירוש כלי שמודדין בו אסור דדמי למקח וממכר והם כיון שהם מקפידים כל כלים הוי לגבייהו מדה לפי שמקפידין לידע שיעורו לשלם להם הכלי וכן משקל ששוקלים ומכוונים זה כנגד זה ביד ואמרינן בבילה(ו) אין משגיחין במאזנים ביום טוב ומשום מנין כדאמר בבילה (דף כט:) הולך אדם אצל חנוני הרגיל אצלו ואומר לו תן לי כו' ובלבד שלא יזכיר לו סכום מקח שאם היו נותנים מאה אגוזים בדינר ולקח ככר תשעים לא יאמר לו תן לי עשרים אגוזים שאתחייב לך עשרה אגוזים שנראה שעושה להשלים הדינר אבל יכול לומר לו תן לי כ' אגוזים סתם ובבני חבורה המקפידים אסור שיבא לידי איסור שיזכירו להשלים וכדברי (ו) בית הלל אף משום רבית דכשהם מחזירין זה לזה הם מקפידים מה ששוות יותר[ח] וקשה

לפירוש

מסורת הש"ס

א) צ"ל והתנן, ב) לעיל יא., ג) [לעיל יב:], ד) [תוספ' פי"ח], ה) [תוספ' פי"ד], ו) [ברב אלפס איתא רבי מתיר וכו' וכ"א בבעל המאור ובמלחמות. אבל בהרא"ש אי' ר' יהודה מתיר וכו'], ז) [עי' תוס' ע"ז כט. ד"ה המסתפר], ח) [תוספ' פי"ח], ט) ב"מ עה., י) בס"א: גלחים, כ) ויגלחם במספרים כצ"ל רש"ל, ל) בס"א: אדם על שם מעשיהם, מ) [וע"ע תוספות ע"ז נ. ד"ה ה"ג], נ) [דף כח.],

תורה אור השלם

1 אַל תִּפְנוּ אֶל הָאֱלִילִים וֵאלֹהֵי מַסֵּכָה לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: ויקרא יט ד

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כל הני וכו' קאמר הס"ד ואח"כ מ"ה למ"ד שמא יקרא חיישינן ואפי' גבוה: (ב) תום' ד"ה לעולם וכו' דר' אחא ורבנן בדרבה דא"כ: (ג) בא"ד והא לא מצי למימר דפליגי ר' אחא ורבנן בחייק מיחק ובגוד' בשטרא: (ד) בא"ד וקשה קצת לפי' זה דה"ל למימר דכ"ע אביי ורב ביבי לית להו דרבה ובגוד': (ה) ד"ה ודיוקנא וכו' אבל לשם נוי: (ו) ד"ה בני וכו' שיזכירו להשלים וכלדברי הלל אף:

גליון הש"ס

גמ' אין רואין במראה בשבת. עי' ע"ז כט ע"א תוס' ד"ה המסתפר: שם כתב המהלך תחת הצורה. עי' לעיל דף קטז ע"ב תוס' ד"ה וכ"ש בשטרי:

רבינו חננאל

ואמרינן מן הכתב מ"ט לא, רב ביבי אמר גזירה שמא ימחוק, אביי אמר גזירה שמא יקרא בשטרי הדיוטות. ופירושו כיון שיראה אדם קורא כמה אורחים צריך להביא וכמה פרפרות אצלו, אף הוא אומר מותר לקרוא בשטרי הדיוטות. מאי בינייהו, דכתב אכותל במקום גבוה שאינו יכול למחוק, דרב ביבי בכי האי גוונא שרי ואביי אסר. ואקשינן על רב ביבי לא יקרא לאור הנר, ואמר רבה אפילו גבוה ב' קומות או ב' מרדעות ואפילו עשרה בתים זה ע"ג זה לא יקרא. והא הכא דליכא למיחש אלא שמא יטה, ואפילו גבוה כמה אמר רבה חיישינן ואסור. ואע"ג דסלקא כתנאי, הילכתא כרבה דסתם מתניתין כוותיה, ולא חיישינן אמחלוקות דברייתא. והדרנן להביא טעם אחר לומר כי אינם חלוקים אלא אם הוא הכתב בכותל נמוך שמגעת לה ויכול למחוק, דלרב ביבי אסור כטעמיה ולאביי שרי דכותל בשטר לא מיחלף. ואקשינן על אביי וליחוש שמא ימחוק הואיל והכותל נמוך הוא, וגם זה הטעם נדחה. ואתינן לאוקמי פלוגתיהו בכתב דחייק אטבלא ופנקס, וגם זה נדחה. וחזרנו על הטעם הראשון דכתוב אכותל ומידלי, לרב ביבי מותר ולאביי אסור. וזה שהקשינו לרב ביבי מדברי רבה שאסר אפילו גבוה כמה, אמר לך רב ביבי דרבה תנאי היא ואנא דאמרי כתנא דשרי, דתניא מונה אדם את אורחיו ואת פרפרותיו מפיו אבל לא מן הכתב, ר' אחא מתיר מן הכתב שעל גבי הכותל, ואוקימנא דכתוב אכותל ומידלי. ואמרינן הכי תנאי כי הני תנאי, כלומר ר' אחא ות"ק חולקין בחלוקת ר' ות"ק דיליה, דלר' אחא א)צחצוח הסיג מן המראה הוא מוחק, לפיכך קתני אין רואין במראה, ור' מתיר במראה הקבועה בכותל כת"ק דר' אחא. ודמיא להא דאמרינן בכלל גדול [דף עה] דשף בין העמודים [חייב] משום ב)מוחק, שדומה למוחק כתב. ובתלמוד א"י השף את העור ע"ג העמוד ר' אחא בשם ר' יהודה בן לוי משום מוחק. ואקשינן עלה מ"ש מראה הקבועה בכותל דאדהכי והכי מדכר. ולא פירש מהו שיזכור וימנע. יש מי שאומר כי נאסר הראיה במראה בשבת, שמא יראה כי עלה בו כעין חלודה (וכעין חלודה) בזה המראה, ויצחצחנו בשבת ונמצא מתקן מנא. גם בהיות המראה למטה במקום נמוך עד שיתעסק להביא סכין כדי לצחצחו, יזכור שבת הוא וימנע. ונדחה זה הטעם, ועמד כר"נ דאמר מפני

רבינו חננאל (המשך)

מה מראה של מתכת אסור מפני שאדם עשוי להשיר בה נימין המדולדלות. ור' שמתיר אומר כיון שהיא גבוהה לא גזרינן, ות"ק סבר גזרינן. **ת"ר כתב של** **תחת הצורה של תחת דיוקני.** פי' דיוקני צורת אדם, והכתב שתחתיו אסור לקרותו בשבת ולא גרע משטרי הדיוטות דאסור בשבת, ודיוקני עצמה אסורה אפילו בחול כטעמיה. **מפיס אדם עם בניו ועם בנו וכו'.** פי' מפיס אדם, מלשון פיוס כההיא דאמרי מי מפיס, וכמו שאמרו על השכר [פסחים קז] מיסרו ומפיס. בניו ובני ביתו אין אחרים לא. (משמ') [משום] דר' יהודה אמר שמואל דאמר בני חבורה המקפידין זה על זה, פי' שמדקדקין זה על זה, שאומר אחד [נ"א: אדם] לחבירו המנה שלך שלקחתה גדולה תן לי אני כמותה והוא שוקלה בידו. ואם היה דג אומר לו לקחת דג או כדומה לו שהוא ארוך זרת צריך לתת לו שמדתו זרת דגים, [נ"א: צריך לתת לו מדת דגים], או קישואין או אבטיחים וכדומה להן, ואם היו אגוזים ושקדים וכדומה להן (אומר) [ואמר] לקחת עשרים [אגוזים, גם אני אקח עשרים]. או אומר לו בעת (שניטלו) [שנוטלו] המתן עד שאשקול המנה ועד שאמדוד אורך הדגים והקישואים ואמנה הביצים והאגוזים והשקדים שאתה נוטל שאטול גם [אני] במשקלם וכמדתם וכמניינם.

עין משפט נר מצוה

יד א ב ג מיי' פכ"ג מהלכות שבת הלכ"ג סמג לאוין סה טור שו"ע או"ח סימן שז סעיף יג:

טו ד ה מיי' פכ"ג מהל' שבת הלכה יד סמג שם טור שו"ע או"ח סימן שב סעיף יג:

טז ו מיי' פכ"ג שם הלכה יט סמג שם טור שו"ע או"ח סימן שז סעיף טו:

יז ז מיי' פ"ב מהלכות ע"ז הלכה ב סמג לאוין יד טוש"ע יו"ד סי' קמב סעיף טו:

יח ח מיי' פ"ו מהלכות גניבה הלכה י סמג לאוין עה [אבל הפוסקים השמיטו מטעם שכ' הב"ח באו"ח סוף סי' תקיז]:

לעזי רש"י

מירואי"ר [מירוי"ר]. מראה.

מוסף רש"י

לא יקרא לאור הנר. בספר, שמא יטה הנר להביא השמן לפי הפתילה שידלק יפה ונמצא מבעיר בשבת (לעיל יא.). **אפילו גבוה.** דליכא למיחש להטיה, דכיון דגזור לא פלוג ומתניתיו (לעיל יב:). **בני חבורה.** הולכין בדרך או יושבין בבית אחד איש לסעודת עצמו, המקפידים זה על זה. שאין מוחלין זה לזה על דבר מועט ומקפידין להלוות זה לזה במדה במשקל ובמנין (ב"מ עה.). **עוברין.** בשבתות וימים טובים (שם). **משום לווין ופורעין.** דתנן (לעיל קמח:), והכלבד שלא יאמר לו הלויני, והכא מפרש טעמא שמא יכתוב (ב"מ שם).

מוסף תוספות

א. אבל לשמא ימחוק ליכא, דאביי נמי לית לי' דרב[ה]. רשב"א. ב. [דת"ק אסר] לקרות הכתב שע"ג הכותל משום גזירה דשמא יקרא בשטרי הדיוטות, דס"ל דגודא בשטרא מיחלף וכדאביי, ור' אחא מתיר, דס"ל דגודא בשטרא לא מיחלף וכדרב ביבי. מי' הר"ן. ג. דרב[ה] מוקי לפלוגתייהו בהכין. רשב"א. ד. דקתני מונה אדם את אורחיו כמה בפנים וכמה בחוץ מכתב שע"ג הכותל, דאלמא גודא בשטרא לא מיחלף. רשב"א. ה. כדאוקי' לה מעיקרא, ובכי הא ודאי לא מיחלף דלא דמי לשטרי כלל, אבל כי כתיב מיכתב, דדמי לה קצת דהאי מיכתב והאי מיכתב, כתב בכתב מיחלף. רשב"א. ו. בתוס' הרא"ש איתא: דבעשויה. ז. וע"פ שלא נעבדה עדיין. תוס' הרא"ש. ח. [ו]אינו מוחל לו המותר, והוי רבית. אי נמי, אם לא היו מקפידים היה נוטל דמים אם הוקרו כפי שהיה שוה בשעת הלואה, אבל המקפידין אינם רוצים לקבל דמים אלא ככר. תוס' הרא"ש.

א) לכאורה לפי גי' היה צ"ל להיפך דר' אחא כרבי ואולי דגירסתו היה להפך ומתחלה נעתק בטעות וצ"ע. ב) לפנינו שם בגמ' איתא משום ממחק וצ"ע.